

Tyskere og Slaver i Østrig.

Af

Emil Elberling.

Mange ere fra gammel Tid vante til at betragte de saakaldte østrigske Arvelande (Bohmen, Mähren o. s. fr.) som overvejende tyske Lande, vel nærmest fordi de i sin Tid hørte til det tyske Forbund og flere Hundreedaar forinden til det gamle tyske Rige. Og selv om de Fleste nu ved, at det ingeniunde er saa, og man jævnlig læser om stærke Brydninger mellem Tyskerne og Slaverne i disse Lande, har man dog ikke fuldt Rede paa, hvorledes det virkelige Styrkeforhold er. Endelig er det en meget udbredt Forestilling, at selv i de sprogblandede Egne, hvor Slaverne have Overtallet, ere dog de dannede Klasser helt eller fortrinsvis tyske, medens kun Almuen er slavisk. Men heller ikke dette er rigtigt, og den nys udkomne »Oesterreichisches statistisches Handbuch für die im Reichsrathe vertretenen Königreiche und Länder«, 7. Jahrg. 1888 (Wien) kan give gode Bidrag til Opklaring heraf.

At faa nøjagtig Kundskab om Indbyggernes virkelige Nationalitet i et sprogblandet Landskab, er overmaade vanskeligt. Dels kommer det an paa, hvad man vil lægge til Grund for Afgørelsen, det Sprog, den enkelte taler, eller det Sindelag, han nærer — vi kende jo fra Slesvig dansk-sindede Flensborgere, som tale Plattysk, og dansktalende

Angelboere, der regne sig for Tyskere; dels afhænger det af, om man kan stole paa, at de Mænd, som foretage Tællingerne, ere tilstrækkeligt upartiske, eller at de enkelte Personer frit og ærligt opgive, hvilket Sprog de bruge som deres Modersmaal, eller til hvilket Folk de selv henregne sig. Skal man nu ovenikøbet for Sammenligningens Skyld bruge flere Folketællinger, stiger Vanskeligheden, og man maa derfor ved denne som ved saa megen anden Statistik være tilfreds med et omtrentligt Resultat og søge at hjælpe sig med Oplysninger, samlede ad andre Veje.

Ifølge Folketællingerne ved Udgangen af 1880 vare Czecherne i Bøhmen 3,473,000 imod 2,051,000 Tyskere eller i Procenter 62.₈ imod 37.₂. Dette viser en Fremgang for Czecherne af 0.₆ pCt. imod 1857, men af 2.₅ pCt. imod 1846, og det stemmer vel med de mange Klager, som stadig fremføres fra tysk Side, over det czechiske Sprogs Fremtrængen i tidligere tyske Egne og særlig i Landets Hovedstad Prag, som nu er en væsenlig slavisk By, medens den for en Menneskealder siden var eller gjaldt for overvejende tysk. I Mæhren er Czechernes Overtal endnu større, nemlig 1,507,000 imod 629,000 Tyskere eller 70.₄ pCt. mod 29.₄; og her kan iagttages den Mærkelighed, at Forholdstallet opgaves 1857 til 72 pCt. (altsaa en Tilbagegang), men 1846 til 70.₂ (altsaa en lille Fremgang) for Czecherne. Dette lader sig bedst forklare deraf, at Tyskerne, skønt langt underlegne i Tal, dog have vedligeholdt deres Forrang fremfor Slaverne i Mæhren, medens de have tabt den i Bøhmen. I Schlesien udgjorde Tyskerne i 1857 den større Halvdel af Indbyggerne, nemlig 235,000 (51 pCt.) imod 92,000 Czechere og 132,000 Polakker, men 1880 var Forholdet omvendt, nemlig 269,000 Tyskere imod 281,000 Slaver. Det var især Czecherne, der vare stegne i de 23 Aar, nemlig med over en Tredjedel (37 pCt.), medens Polakkerne vare stegne med 17 og Tyskerne kun med 14 pCt. Sammenlignes hermed Opgivelsen fra 1846, havde Tyskerne derimod haft en ringe

Fremgang paa Polakkernes Bekostning. Det vil blive interessant at se, om Folketællingen 1890 i klare Tal vil vise Czechernes paa anden Maade tilkendegivne Fremgang i disse Landskaber.

Af de sydlige Lande vise Kærnthén og Steiermark det gunstigste Forholdstal for Tyskerne, nemlig henholdsvis 70 og 67 pCt.; i Steiermark er det endog voxet med 3 pCt. siden 1846, og i Kærnthén er efter almindeligt Sigende den slovenske Befolkning endnu mindst vakt til national Selvfølelse. I Krain derimod er Tyskheden i stærk Tilbagegang: der var 1880 kun 29,400 Tyskere imod 447,000 Slovenere eller 6 pCt., medens Forholdstallet 1857 var 6.₆ pCt. og 1846 endog 8.4. Kystlandet med Triest er ogsaa aldeles tabt for Tyskerne: de udgøre kun 2 pCt., og den nationale Kamp vil her komme til at staa imellem Italienerne, 277,000 eller 45 pCt., paa den ene Side og Slovenerne, 199,000 (33 pCt.) og Serberne, 122,000 (20 pCt.) paa den anden. Siden 1846 har den italienske Befolkning haft en Tilvæxt af 110,000, medens Slovenerne kun ere stegne med 13,000 og Serberne endog aftagne med 12,400. Derimod er Italienernes Styrke i Dalmatien ikke større end Tyskernes i Krain, nemlig 6 pCt., og Serberne her ere lige saa ivrige for at frigøre sig for Italienernes nedarvede Herredomme som Slovenerne i Krain for at trænge Tyskerne tilbage.

Foruden de ligefremme Oplysninger, som den statistiske Aarbog giver om Forholdet imellem de enkelte Folkestammer efter Tællingen 1880, indeholder den ogsaa Opgivelser, der middelbart kunne belyse de nationale Brydninger. Det fremgaar saaledes af Oversigten over Studenterne ved Rigets Universiteter, at der i Prag, hvis Universitet siden 1882 er tvedelt, i Vinterhalvaaret 1886—87 ved den tyske Afdeling studerede 1183 Tyskere og 396 Czechere, men ved den czechiske kun 1 Tysker og 2159 Czechere. Dette sidste Tal viser bedst, hvor berettiget Kravet var paa en Deling af dette Universitet, som Tyskerne behagede at kalde »den ældste tyske

Højskole«. Ved den tyske Afdeling studerede 22 Protestanter og 404 Jøder, ved den czechiske henholdsvis 45 og 39. Af det hele Tal var den allerstørste Del fra Böhmen selv, kun 300 fra Mähren og knap en Snes fra Schlesien. Dette viser ogsaa, hvor den czechiske Bevægelse er stærkest. Samtidig studerede over 1800 fra de tre nævnte Landskaber ved andre østrigske Universiteter, især i Wien (1636), men af dem vare kun 316 Czecher. Ialt udgøre de czechiske Studenter et Tal af 2936, og er end Tallet paa tyske Studenter fra de tre Lande forholdsvis langt større, nemlig 2500, viser der sig dog hos Czecherne en stor Iver for at tilegne sig den højere Dannelse. Ved den ligeledes tvedelte tekniske Højskole i Prag er der 165 tyske og 397 czechiske Elever: 43 af disse besøge den tyske Afdeling, men kun 2 tyske besøge den czechiske. Eleverne ere næsten alle fra Böhmen, medens den tilsvarende Skole for Mähren i Brünn overvejende har tyske Elever.

Gaar man til Gymnasierne, d. v. s. de lærde Skoler, i Böhmen, finder man 5828 Elever ved de tyske og 10,812 ved de czechiske, hvilket er et lidt gunstigere Forhold for Czecherne end efter Folketallet. Derimod have Tyskerne Overvægten i Realskolerne, nemlig 1852 imod 2784, medens Czecherne igen overfløje dem ved de egentlige Haandværkerskoler, med 17,945 imod 7078. I Mähren er Forholdet langt gunstigere for Tyskerne, nemlig 2735 tyske Elever imod 3396 czechiske ved Gymnasierne, 1888 imod 1249 ved Realskolerne og 2366 imod 3008 ved Haandværkerskolerne. Misforholdet forklares dog næsten, naar man ser, at der i Böhmen er 22 tyske og 31 czechiske Gymnasier,

---

*) Wien havde ialt 6157 Studenter, hvoraf 2045, altsaa en Tredjedel, vare Jøder. Af alle østrigske Studenter, 14,700, udgjorde de jødiske næsten en Femtedel, eller 2877, skønt Jøderne knap ere en Tyvendedel af Befolkningen (4,5 pCt.).

samt 9 og 8 Realskoler, men i Mæhren henholdsvis 14 og 12 Gymnasier, samt 7 og 3 Realskoler. Dette er nemlig, hvad Tyskerne kalde sproglig Ligeberettigelse, og det er endda kun i de senere Aar, at det har lykkedes at faa Tallet paa de czechiske Skoler saa højt op.

I Schlesien have Tyskerne i saa Henseende hævdet deres Overvægt, idet der kun er 1 højere czechisk Skole, men 9 tyske, og i de sydlige slovenske Landskaber er Forholdet endnu værre. Hverken i Steiermark eller Kærnthén er der nogen højere slovensk Skole, og i Krain kun 2 tysk-slovenske, men 3 rent tyske. Derimod er der af Elever i Gymnasierne i Steiermark 446 Slovenere imod 1376 Tyskere, hvilket ikke stemmer saa slet med Folketallet, og i Krain er der 870 Slovenere i Gymnasierne og 99 i Realskolerne imod henholdsvis 203 og 111 Tyskere. I Kystlandet er der endog 3 tyske Gymnasier og 3 tyske Realskoler, men kun 2 italienske af hver Slags og slet ingen slavisk, og hvor grelt dette Forhold er, ses klart af Tallet paa Folkeskoler i det samme Landskab, nemlig 3 tyske, 135 italienske og 189 dels slovenske, dels serbiske. Saa langt er det fra, at Slaverne i disse Egne endnu have naaet deres Ret paa Skolevæsenets Omraade. End ikke i Folkeskolerne er Modersmaalet helt kommet til sin Ret: saaledes er der i Kærnthén ikke én slovensk Skole, skønt 30 pCt. af Indbyggerne ere Slovenere, men ligesom nu i Slesvig foregaar al Undervisning paa det fremmede Sprog.

Ogsaa af Statistiken over den periodiske Presse lader der sig uddrage adskillig Kundskab om Forholdet imellem de enkelte Folkestammer. I Bøhmen fremtræder Czechernes Overvægt med 196 czechiske Dag- eller Ugeblade imod 126 tyske og 10 tvesprogs; i Mæhren er der kun 61 czechiske imod 50 tyske, og i Schlesien endog 20 tyske imod 4 czechiske og 6 polske. Gaa vi sonderpaa, finde vi i Steiermark 38 tyske og

5 slovenske, i Kærnthén 14 og 1, men i Krain 4 og 13. I Kystlandet er der kun 2 tyske og 5 slaviske, men 39 italienske; i Dalmatien 3 italienske, 9 serbiske og 3 tvesprogs. Alle Steder stemmer Forholdet mellem Bladenes Sprog ret vel med, hvad man ellers ved om Magtforholdet imellem de paagældende Folkestammer i disse Landskaber. Endelig er der i Galizien 77 polske og 15 ruthenske Blade, intet tysk, men 12 hebraiske; dette viser, hvor hendøende Tyskheden er i dette Landskab, selv blandt Jøderne, af hvilke der 1880 levede omtr. 690,000, d. v. s. mere end en Niendedel af hele Befolkningen.
